הלכה · משנה תורה · מפרשים · אור שמח · ספר זרעים

אור שמח על משנה תורה, הלכות מעשר שני ונטע רבעי

רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אור שמח על משנה תורה, הלכות מעשר שני ונטע רבעי

רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-שמח-על-משנה-תורה-הלכות-מעשר-שני-ונטע-רבעי/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ג 4
הלכה ה 4
הלכה יא 6
פרק ב 6
הלכה ח 6
הלכה י 7
הלכה יב 7
הלכה יד 9
הלכה טז 11
פרק ג 11
הלכה ה 11
הלכה י 11
הלכה יב 13
הלכה יד 13
הלכה יז 14
הלכה כד 15
פרק ה 15
הלכה א 15
פרק ז 16
הלכה ב 16
הלכה ג 16
הלכה ד 20
הלכה יג 20
פרק ח 21
הלכה ז 21
הלכה יב 23
פרק ט 23
הלכה ב 23
פרק י 25
הלכה ד 25
הלכה ז 25
הלכה יט 26
פרק יא 26
הלכה ו 26
הלכה ז 26
הלכה יא 26

פרק א

הלכה ג

והחרובין וכו' יראה לי כו' אבל שאר כו'.

נ"ב עיין ירושלמי ריש פרק בנות שוח משמע כרבינו:

הלכה ה

בהשגות, והוא תופס דברי ר' יוחנן ור"ל כו' וא"כ היינו אחר חנטה לשביעית מיהו לענין מעשר שני ומעשר עני אזלינן בתר לקיטה כר' יוחנן:

חזינין דעתו דסבר דאם אזלינן בתר חנטה לשביעית והיא ששית שנכנסת לשביעית דפטור מן הביעור ואינו נאכל בקדושת שביעית, תו חייבת האתרוג במעשר אע"ג דלגבי מעשר אזלינן בתר לקיטה והיא נלקטה בשביעית שאין מעשר נוהג בה מכל מקום חייבת במעשר, דהא דאין דין מעשר נוהג בפירות שביעית הוא משום דכח קדושת שביעית דבהו פוטרתן ממעשר אבל הני דאין קדושת שביעית נוהג בהו תו יש בשנת שביעית בהו מעשר. אמנם חזינן לרבנן בתוס' רה"ש (דף ט"ו) ד"ה יד הכל כו' דכתבו דלמה דסברו דבאתרוג אזלינן בתר חנטה לשביעית ולבתר לקיטה למעשר א"ש בפשיטות מה דפטורה מהמעשר ומהביעור יעו"ש, הרי גלו דעתם דכיון דאזלינן בתר לקיטה למעשר פטורה בשנת השביעית ממעשרות לגמרי אע"ג דאין נוהג בהו קדושת שביעית כיון שבשנת השביעית אין סדר המעשרות והלקיטה היתה בשביעית פטורה לגמרי:

ובאמת הוא פלוגתא בירושלמי בכורים פ"ב על משנה דאתרוג שוה לאילן כו' תמן אמרי נכנס משׁשׁית לשביעית הרי הוא לבעלים כאילן [דאזיל בתר חנטה] ופטור ממעשרות בשביעית כירק, דלגבי מעשר בתר לקיטה והלקיטה בשנה שאין שביעית נוהג בו וזה כדברי תוס', אמר לון רב המנונא אמרין דבתרה נכנס משביעית לשמינית הרי הוא הפקר כאילן וחייב במעשרות כירק, והפקר חייב במעשרות וזה לא יתכן, לכן על כרחין המשנה לא כוונה באופן אחד שיהא חלוק לזה כירק ולזה כאילן ולכן א"ר יוחנן בשאר שני שבוע את מהלך בו כירק ובשביעית את מהלך בו כאילן דאזיל בתר חנטה ולמעשר בשאר שני שבוע לענין סדר המעשר שני ועני אזל בתר לקיטה ולאו בשנה חדא כוונה משנתינו. ומפרש היך עבידא, מחמישית לששית ששית, פירוש דמתעשר מעשר עני דלמעשר בתר לקיטה, מששית לשביעית ששית דכיון דלא נהגה בה דין קדושת שביעית משום דאזיל בתר חנטה לשביעית כאילן תו לית דין סדר מעשרות בשנה של שביעית ומתעשר מעשר עני כבתר חנטה ולא מיפטר ממעשר כשנת לקיטתו דהשנה אינו פוטר רק אם

קדושת שביעית יש בו בהפרי וכדברי הראב"ד, נכנס מחמישית שחנט בחמישי לששית ולשביעית לקטן בשביעית חמישית לקטן בששית ששית, דאם הלקיטה הי' בששית אותן פירות מתעשרו עני כדין לקיטה, אבל הנלקט בשביעית דאין בהו סדר מעשרות ע"כ אזיל בתר חנטה ומתעשר שני כמו חמישית, נכנס מששית לשביעית ולשמינית, אע"ג דפירות הנלקטין ממנו בשביעית מתעשרו עני, מכל מקום פירות הנלקטין בשמינית אזיל בתר לקיטה ולפי סדר מעשרות נוהג שני. והכלל דלמעשר אזיל בתר לקיטה רק בשביעית שאין סדר מעשר נוהג בו וחיוב מעשרות איכא כיון שאין קדושת שביעית נוהג בהן לכן על כרחין מתעשר כפי שעת החנטה, וכן כוון רבינו הראב"ד שאע"ג שלסדר המעשרות אזיל בתר לקיטה בכ"ז בחנט בששית ונכנסה לשביעית מתעשר עני כדין ששית משום דבשביעית אין סדר המעשרות ועל כרחין דאזיל בתר חנטה לענין חיובא דמעשר ודוק. וכן מוכח מרש"י דפירש בסוגיין דסברי כאבטולמוס דלשביעית בתר חנטה ולמעשר בתר לקיטה ואפ"ה חייב במעשר בחנט בששית ונלקט בשביעית יעו"ש דפירש דכיון דפטורה מהביעור חייב במעשר לרב המנונא שם ואכמ"ל:

אמנם רבינו פסק כרבותינו דנמנו דאתרוג בין לשביעית בין למעשר בתר לקיטתו, ובירושלמי בכורים רבותינו חזרו ונמנו מוכח דהלכה כן, ובפרק האשה שנפלו אינהו דאמר כרבותינו כו' אלמא דדחינן משנה וכמה תנאי נגד רבותינו דחזרו ונמנו, והכי אזלא סוגיא דסוכה (דף ל"ט) דאתרוג בתר לקיטתו לשביעית. ורק דמפרש דהא דאמר כי אתא רבין א"ר יוחנן אתרוג בת ששית שנכנסת לשביעית אפילו כזית ונעשה ככר חייבין עליה משום טבל הוא דוקא להחמיר לענין מעשר משום דכיון דהגיע לעונת המעשרות בששית, ולכן כתב רבינו בהלכות שמיטה פ"ד הי"ב והאתרוג אפילו היה כפול קודם ר"ה ונעשה ככר בשביעית משום שהגיע לעונת המעשר תיכף שנתעגל כמו שפסק בפ"ב ממעשרות ה"ה ותו לא נפטר אחרי זה מחיוב המעשר אף שנלקט בשביעית וחייב בביעור, וטעמו דאתרוג דר באילנו משנה לשנה ופעמים שנים רבות. ונתבונן אם ילקטנו בשביעית הפקרא הוא ורחמנא זכי ללוקטו לכל אחד דאפקעתא דמלכא הוי וא"כ תו אם פירות ששית היינו אתרוג שהגיע לעונת המעשר בששית הלא בשנת השביעי הרשות לכל אחד ללוקטו ולזכות בו ותו כי נלקטו אחר כך בשנה השמינית הרי היו הפקר בשנת השביעית לכל אדם ויד כל אדם היה שוה בו, ותו הוי כהפקיר כרמו וחזר וזכה בו דפטור מהמעשר, ובזה ודאי הוי חיוב מדבריהם, דכיון דלא הפקיר האדם מדעתו רק רחמנא אפקרינהו וכי לא נלקטו בשביעית הרי אין דין שביעית נוהג באתרוג ופטורה מהביעור ואין קדושת שביעית נוהג בהן וכי חייבו חכמים לעשר תו

תפסה קדושת מעשר מן התורם וכמו דפסק רבינו פ"ב מתרומות דהפקיר קמה וזכה בה והפריש תרומה דהוי תרומה, ולכן חייבו חכמים בנלקט בשביעית להפריש מעשר להחמיר כיון שכבר הגיע לעונת המעשר בששית, דאי לא הא לא קיימא הא דלא תפטור אם נלקט בשמינית משום דתאמר דכבר הופקר בשביעית דהי' רשות ללוקטו לכל אחד, וזה נכון בטעם ר' יוחנן, ולכן כתב רבינו ומתעשר כפירות ששית להחמיר ודוק היטב:

הלכה יא

וכן פירות שהן ספק כו' מפריש מהן מע"ש.

נ"ב בזה גם הראב"ד מודה דכיון דהוי ספק ניזול בתר רובא ומע"ש הוא ברוב שנים דמעשר עני ליתא רק בשתי שנים, והא דר"ע וכן לעיל בהלכה ז' גבי צלף כמוש"כ רבינו הוא דשם הוי ספיקא דדינא ולא שייך למיזל בתר רוב שנים, וברור ועיין ביאורי הגר"א:

פרק ב

הלכה ח

אפילו היה אוחז אותו בקנה הואיל ולא נכנס המעשר ה"ז מותר לפדותו שם בצד החומה.

נראה ברור דמפרש כי ירחק המקום ממילואך מן המשא וכאן רחוק מן המשא ונפדה חוץ לגבולין והרי הוא כאילו לא נכנס. בעי ר"פ נקיט ליה בקניא מאי דאם נקיט ליה בקניא לא יהא נפדה וכי משני רבינא כגון דנקיט ליה בקניא פירושו, הא דאמר והיא שנת מעשר שני והוא בירושלים אכלה לוקה אחת פירושו שאם האדם הוא בירושלים ומשאו בחוץ ונקיט ליה בקניא כמו שרגיל אדם לאחוז תאנים ואכלה בגבולין מקום שהתאינה עומדת אינו חייב אלא אחת משום דהוי כמו שלא נכנס, ולכן בין אם אכלה בירושלים או אכלה חוץ לירושלים אינו לוקה משום לא תוכל לאכול בשעריך ולכן תני והוא בירושלים כו' אכלה לוקה אחת ולא אכלה בירושלים להשמיענו דאף אם אכלה חוץ לירושלים אינו חייב אע"פ שהוא בירושלים כיון שהתאינה לא נכנסה אף אם נקיט לה בקניא ודוק. אולם לפירוש רש"י ותוס' דאם משאו בחוץ אינו נפדה ובנקיט ליה בקניא מיבעי ליה, הוא כמו דאמרו בזבחים (דף פ"ח) דהיכי דנקיט ליה בקניא לא נמשך הדבר האחוז בקניא אחרי האדם כמו אם היה בידו יעו"ש דמוכח דאם אוחז ודאי נמשך אחרי האדם יעו"ש, וכאן לפירוש רבינו הוי סבר איפכא דאם המשא על כתיפו לא נמשך אחריו ואם נקיט ליה בקניא יהא נמשך אחריו, וזה פלא, ואולי משום דכאן בלא תוכל

שאתו תליא רחמנא וכי נקיט ליה בקניא יהא דבר קל לשאתו ולהביאו לפנים ותו לא יהא נפדה ודוק:

הלכה י

פירות שנגמר מלאכתן כו'.

בירושלמי פ"ג ה"ג א"ר יונה הדא אמרה כרי שהוא טבול לראשון ולשני אם התרו בו משום שני לוקה כו', וצריך מובן דהא לוקה משום טבל ואפילו טבל למעשר עני לבד לוקה, ויתכן לפרש עפ"י מה ששנינו לעיל פ"ב ה"א אמר ר' יוסי בן חנינא אין לוקין חוץ לחומה אלא על מע"ש טהור שנכנס לירושלים ויצא, ובבלי מכות (דף י"ט) קאמר טעמא דכתיב לפני ד' אלקיך תאכלנו כמבואר לעיל הלכה ו', וא"כ אם נכנס טבל למע"ש לבד בירושלים קרינא ביה לפני ד' אלקיך תאכלנו היינו שיפרישו ויאכלנו [ועיין מכות שם כגון דעיילינהו בטיבלייהו וקא סבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין יעו"ש] אבל בטבל טבול למע"ש וראשון דראשון קודם לשני והמקדים מעשרותיו לוקה א"כ אפשר שאם הוציא הטבל חוץ לחומה אחר כך והפריש מעשר שני ואכלו חוץ לחומה אינו לוקה, וקא בעי למיפשט ממשנתינו דדמי כאילו נכנס המע"ש עצמו בירושלים ויצא דהא אמרי ב"ה דבפירות שנגמר מלאכתן ונכנסו לירושלים ויצאו יחזור מע"ש שלהם ויאכלו בירושלים וקלטן מחיצת ירושלים אפילו המה טבולים עדיין לראשון ג"כ. והנה א"כ לוקה אם יאכל המעשר בחוץ, ומקשי ר' מנא מהך דב"ש דסברי אף אם לא נגמר מלאכתן אם נכנסו לירושלים ויצאו יחזור מע"ש שלהן לירושלים ותאמר על הך דב"ש לוקה פירוש אם אכל המע"ש חוץ לירושלים והא ודאי לא קרינא בהו לפני ד' אלקיך תאכלנו דמחוסר מעשה דגמר מלאכה וע"כ חומר הוא במחיצות וה"נ חומר הוא במחיצות [ולשון זה העתיק רבינו] אבל לעולם אם אכל המע"ש בחוץ לירושלים אינו לוקה אם היה בירושלים כשהוא עדיין טבול למעשר ראשון, ולר' יוסי קאמר הגמ' במכות להיפוך יעו"ש ודוק:

חומר הוא במחיצות [ירושלים] הואיל וקלטו קלטו.

נ"ב ירושלמי שם, וכן הנך שני דינים אם יכול להוציא עליהן מע"ש מפירות אחרים בעי לה בירושלמי ופשיט דאינו יכול, ואם עשה כל הפירות מעשר בעי לה ר' יונה ורבינו פסק לחומרא אע"ג דקליטת מחיצות הוי מדבריהם וצ"ב:

הלכה יב

ואם נטמאו באב הטומאה או שנטמאו בחוץ ואפילו בוולד הטומאה אעפ"י שנכנסו לירושלים הרי אלו נפדין ונאכלין בכל מקום כו' כד"א בשהכניסן ע"מ שלא תתפשם

המחיצות כו'.

לשון רבינו צ"ב, דמדבריו משמע שנפדין בירושלים וכאילו נטמאו באב הטומאה בפנים, וזה אינו, דכיון דטהור הוא דבר תורה רק משום שהכניסו שלא יקלוטו אותו המחיצות לכן נכנס ויוצא אבל אינו נפדה בקרוב מקום היינו בירושלים רק שלא קלטוהו מחיצות ויכול להוציאו מירושלים לחוץ ושם יפדה אותו אבל מי שנטמא באב הטומאה כי לא תוכל שאתו קרינא ביה ונפדה בירושלים, ואיך סתם רבינו בשניהן יפדו ויאכלו בכ"מ והא מקום הפדיה חלוק ביניהן שזה יפדה בכ"מ וזה יפדה דוקא בחוץ. אולם ראיתי בתוספתא דלר"י סברי ב"ה הכל יפדה ויאכל בחוץ חוץ מי שנטמא בוולד הטומאה בפנים ולרשב"א סברי ב"ה בנטמא באב הטומאה בפנים ובולד הטומאה בחוץ שיפדה במקום ויאכל בכל המקומות, וכפי הנראה דפליגי אם הוא נפדה בירושלים דלר"י אינו נפדה בירושלים ולרשב"א נפדה הוא אף בירושלים. ואפשר דסברת רשב"א כיון דמדרבנן הוא אינו ראוי לאכול תו קרינא ביה כי לא תוכל שאתו. והכין סברי חברייא למימר בירושלמי פסחים פ"ק הלכה ד' דבשעה חמישית לר"י דאסור באכילה אם עשה חמץ תרומה אינה תרומה שלא ניתנה אלא לאכילה בלבד ולו ולא לאורו קרינא ביה אעפ"י שמן התורה טהור הוא, כן הכא אע"ג דמדרבנן הוי בכ"ז הוא אינו ראוי לאכילה דבר תורה וחזיא לפדיה אף בירושלים, אבל רבינו דפוסק כהירושלמי דמשום דלא קלטוהו מחיצות הא בל"ז הרי הוא טהור דבר תורה ואינו נפדה וכמו סברת ר' ייסא שם דאמר דאם תרם תרומתו תרומה דטהור הוא דבר תורה, א"כ ודאי דבירושלים אינו נפדה ורבינו סתם, ואולי גם כוונת רבינו כן דהפדייה עם האכילה תהיה במקום אחד לאפוקי שלא יפדה בירושלים ויאכל בגבולין וצ"ע:

ולפ"ז א"ש מה דבירושלמי פסחים פ"א ה"ה בעי על רבי יודא דתרומה נאכלת כל חמש מפני קדושתה או מפני שאין אוכליה מצוין מ"מ מביניהון חלות תודה כו' ולמה לא בעי מע"ש מי נאכלת כל חמשה שעות דהא אוכליה מצויין שאף טבו"י אוכל במעשר ובכ"מ בירושלים. ולפ"ז ניחא דלסברת חברייא כיון דאינה ראויה לאכילה מדבריהם תו נפדית בשעה חמישית אף בירושלים ולמה יקילו בה טפי מחולין. אמנם למה דמסיק ר' ייסא ודאי אינה נפדית בשעה חמישית כיון דמה"ת בת אכילה הוי מסתברא דנאכלת דחשו לקדושתה כמו לקדושת תרומה, יעוין ירושלמי שבת פרק כל כתבי ה"ג היא תרומה היא מע"ש ובפרק הגוזל ומאכיל (דף קט"ו) וכל היכי דאיכא פסידא לכתחילה לא יאמר יעו"ש דחייש לפסידא דמע"ש כמו תרומה ואכמ"ל ודוק:

והנה בירושלמי כאן ריי"ד בעא קומי ר' יוסי נטמא חוץ לירושלים ונכנס לא יצא שלא

יהו אומרים ראינו מע"ש נכנס לירושלים ויוצא, פירוש היכי דנטמא בולד הטומאה בחוץ אמאי יפדה ויאכל בחוץ הא יאמרו מע"ש נכנס ויוצא והו"ל למימר יפדה ויאכל בפנים, בשלמא בנטמא באב הטומאה בפנים אפילו כיון דמותר הוא לפדות אותו אף בירושלים לא שייך הך גזירה, אבל בהך דאין פודין אותו בירושלים הרי הוא כמע"ש שבקדושתו עומד וא"כ איכא הך גזירה, ומשני דאלא מה יהא הלא ע"כ יפדו אותו בירושלים ויאכלו אותו שם בירושלים הלא יהו אומרים ראינו מע"ש שנכנס לירושלים ונפדה כיון שצריך הוא לאכול בפנים ובקדושת מעשר קאי לאחר הפדיון ג"כ ואיכא למיגזר משום מע"ש דעלמא, וזה שמתרץ קול יוצא ליוצא ואין קול יוצא לפדיון, פירוש בתמיה הלא קול יוצא לפדיון וא"כ כשיפדה ויאכל בפנים ג"כ איכא הך גזירה ולכן אמרו יפדה חוץ לירושלים ויאכל שם משא"כ לב"ש לעיל מדחה הא דאמר שלא יהו אומרים ראינו מע"ש שנכנס לירושלים ויוצא דאלא מעתה לא יפדה גזירה כו' אלא תמן לא שייך גזירה כלל דכיון דנטמא ונפדה אינו בכלל מעשר כלל דפקע ממנו קדושת מעשר שטמא הוא דבר תורה ודוק. וזה כמו שביארנו לעיל דמקום הפדיי' והאכילה יהי' במקום אחד, והבן זה:

הלכה יד

ואם עשה מהם עיסה ה"ז כו' ולהוציאה שאינן בכלל הפירות.

ראה בהשגות.

ונראה סברת רבינו דלפום מסקנא דקל הוא שהקילו בכרשינין מותר אפילו להוציאן ולפדותן ולהיות נאכלין בחוץ ומאי דאמר כדי לעשות עיסה ולחזור פירוש משום דמוכח דגם ר' טרפון דפליג בנטמאו ואסר לפדות מודה ברישא דנכנסים לירושלים ויוצאין ואיהו הא סבר דאין פודין להאכילן לכלבים הוה"ד דגם בחוץ לירושלים אין פודין אותן להאכילן לכלבים לכן למה נכנסים לירושלים ויוצאים לדידיה כיון דאינן נפדים ע"כ לעשות עיסה ולחזור ופשוט. ושם בסוף הלכה בגבולים לא יפדו כו' ובגמרא שם א"ר יונה נראו דברים הראוי לאוכל אדם אין פודין אותו לאוכל בהמה ושאינו ראוי לאוכל אדם פודין אותו לאוכל בהמה. ואם נהפוך הגירסא א"ש, דלרבנן קאמר דברים שאינו ראוי לאוכל אדם אין פודין אותו לאוכל בהמה והראוי לאוכל אדם פודין אותו לאוכל בהמה [ועיין מראה"פ], אבל לפי גירסא דילן נראה דמפרש לרבנן דאם היו בשעת ההקדש יותר ראוים משעת הפדיון היינו כמו צבי שלקחו בכסף מעשר ומת דבשעת חלות ההקדש היה ראוי לאוכל אדם ואח"כ מת ואינו ראוי רק לכלבים לכן אין פודין אותו להאכילו לכלבים, אבל אם בשעת ההקדש לא הי' רק ראוי לכלבים [ולב"א נאכל ע"י הדחק] אז פודין אותו אפילו לכלבים וכמבואר לקמן פ"ג ה"ו דאם הקדיש מתה נפדית כשאר

מטלטלין ועיין מראה"פ שם שהטיב לדבר ואצלינו מבואר במק"א, וא"כ הנך כרשינין מתחלת הקדשם לא היו ראוים למאכל אדם שפיר נפדין למאכל בהמה ודוק:

אולם ז"א עפ"י מה ששנינו בתמורה (דף י"ז) אמר שמואל המקדיש את הטריפה צריכה מום קבוע לפדות עליה ש"מ פודין את הקדשים להאכילן לכלבים כו' חזינא דאע"ג דבעת חלות ההקדש לא היה ראויה רק לכלבים מ"מ אין פודין את הקדשים בכה"ג, ואם נחלק בין קדושת הגוף לקדושת דמים אז ניחא, אבל לפי מה שביארתי בחידושי דדוקא בהך דתו"כ דמעיקרא כשהקדיש המתה תיכף היתה ראויה לפדיון אבל המקדיש הטריפה לשמואל מעיקרא בלא מום עדיין לא היתה ראויה לפדיון ולכך אין פודין, א"כ עדיין קשה לרבנן דהא קודם שנטמאו לא היו ראוין לפדייה והיו צריכין טומאה כמו טריפה לשמואל שצריך מום, א"כ אף אם מעולם לא היו ראוים לאוכל אדם ג"כ אין פודין ואמאי יפדו. אולם לפי מה שביארתי לשיטת הירושלמי דלרבנן נכנסים ויוצאים היינו דיוצאין ונפדין בחוץ א"כ מעולם הן ראוין לפדייה והוה כמקדיש את המתה ולכך יפדו, וטעמא דר' טרפון נראה דסבר דקודם שנפדו אם ישארו בקדושת מעשר בודאי יאכלו בני אדם שאסור להאכילן לבהמה ולכשיפדו סתמן קאי לבהמה ולכך לא דמי למקדיש מתה, ועוד דאם לא יפדו יהיו נשארים בקדושת הגוף משא"כ במקדיש מתה דאינו רק קדושת דמים ולכך תני נטמאו להורות לרבנן שרי גם בנטמאו, וכ"ז לשיטת רבינו אבל לשיטת הראב"ד א"ש דדוקא בנטמאו סובר רבי טרפון דמעיקרא לא היו ראוים לפדייה רק לאח"כ כשנטמאו אבל בגבולים שעדיין לא נכנסו לירושלים כלל דמתחלת קדושתן עומדין לפדייה שפיר נפדין אף לכלבים [רק אם היו לקוחין בכסף מעשר ונטמאו אז אין פודין אותן כיון שכשהיה טהור אינו נפדה] ולדידיה צריך להפוך הגירסא וכמו שביארתי בהך דר' יונה ודוק. אולם רבינו סובר דפירות עצמן של כרשינין אינן יוצאין מירושלים רק בעיסה, אך לא נתברר בדבריו אם מן הפירות של מע"ש יוכל לעשות עיסה ולהוציאן ולפדותן. ואם נהפוך הגירסא א"ש הכל, דרבנן סברי כיון דראוי לאוכל אדם ע"י הדחק לא איכפת לן אע"ג דאם יפדו יאכילו אותן לבהמה. אולם הגר"א בשנות אליהו פירש הך דאמר לעיל ובלבד בעיסה של כרשינין ובלבד בעיסה של מע"ש, היינו שעל דברי ר"ט קאי דיפרדו לעיסות היינו לעיסות כרשינין של מע"ש פחות מכביצה, וכוונתו דאז יפדו את העיסה הטמאה הפרודה ובודאי יאכל לאדם כי לא יוכלו להאכילן לבהמה מחמת העיסות מע"ש אבל אם תפדה בפ"ע הלא יאכילו אותה לבהמה כפי מה שהוא לרוב מאכל בהמה, ודלא כרבינו שפירש הך ובלבד על נכנסין ויוצאין ודוק בכ"ז:

הלכה טז

בתים שבצד החומה כו'.

בתוספתא בית הבנוי בחומה ר"י אומר כאילו הוא מבחוץ רש"א כאילו הוא מבפנים. נראה דפליגי אם פודין בו מע"ש או אוכלין בו מע"ש וקדשים קלים. וכפי הנראה דפליגי בהא דפליגי בשילהי ערכין גבי בתי ערי חומה בבית הבנוי בחומה דר"י אמר דאין דינו כבתי ערי חומה ור"ש סבר דדינו כחומה עצמה ורבינו פסק בפ"א מהלכות שמיטה ויובל כר"י וא"כ הכא דינו כאילו הוא בחוץ ונפדה שם מע"ש ודוק:

פרק ג

הלכה ה

מע"ש באנינות [של תורה] לוקה כו'.

עיין כסף משנה, ובירושלמי סוטה פרק כשם ה"ב מסיק כיון ככל מצותך אשר צויתני כתיב הוי כאילו כתב לאו בפרטי יעו"ש ובש"ק:

הלכה י

וסיכה כשתיה.

אמרתי להעתיק מש"כ בחידושי ליבמות (דף ע"ד) מנין למע"ש שנטמא שמותר לסוכו, ואע"ג דקיי"ל דסיכה כשתיה והו"ל כמאן דשתי בטומאה, לשון רש"י. זה יתכן אם סיכה כשתיה הוי מן התורה, אבל שיטת ר"ת דמה"ת סיכה לאו כשתיה רק אסמכתא בעלמא (נדה דף ל"ב) וא"כ לחוש שמא הוי כשותה מע"ש טמא לא צריך קרא, ולזה פירשו בתוס' דס"ד דאסור משום שמבער בטומאה וא"כ לפירוש רש"י דטהור ודאי אסור לבער ממנו וכש"כ להדליק בו את הנר א"כ ולא נתתי ממנו למת קאי גם על טמא גם על טהור, כן כי פריך ואימא ליקח לו ארון ותכריכים קאי גם על טמא גם על טהור דארון ותכריכים מותר לקנות בכהאי גוונא לחי וזה בגדים שרי, ולכן נתקשו רבנן בתוס' לעיל (דף ע"ג) ד"ה נכסי כהן ממשנה דלא ניתן אלא לאכילה ושתייה וסיכה וכתוב במע"ש במשנה לא לקחתי ממנו ארון ותכריכים למת הא לחי שרי וקאי בין אטמא בין אטהור כמו סיכה, אבל לשיטת רש"י להתיר טהור לסוכו לא צריך קרא כיון דסיכה כשתייה מן התורה, רק דסד"א דהוי כשותה ממנו בטומאה וא"כ קאי רק במע"ש טמא, כן כי דרשה המשנה ליקח לו ארון ותכריכין קאי על טמא וקמ"ל דלחי שרי והוא דוקא במעשר שנטמא דלפדייה קאי ע"ז קמ"ל קרא דליקח באופן דלא הוי פדייה [עיין תוס' ריש פרק השוכר אה"פ בשם ר"י] שרי ליקח בגדים כיון שנטמא, ומלשון רש"י מורה בטמא כיון דלפדייה

קאי מותר לפדותו לקנות ממנו חלוק, דז"ל רש"י ואשמועינן דאע"ג דמע"ש טהור לא ניתן אלא לאכילה ושתייה וסיכה אם נטמא מותר לחללו לקנות ממנו חלוק וכולהו משניות דאסור לקנות ממנו מלבושין הוא במע"ש טהור וכן מצאתי בתו"י שכתבו כן:

ובמשנה דמע"ש פ"ב ר"ש אומר אין סכין מע"ש בירושלים, ונראה טעמו דסובר דהיכי דכתיב אכילה סיכה לא הוי כשתיה, וא"כ במע"ש דכתיב ואכלת אין סיכה בכלל רק בלקוח בכסף מעשר דכתיב ביה בכל אשר תאוה נפשך מותר בסיכה, ולפ"ז לא פליג על משנה דלעיל מינה, אכן זה דרשה חדשה, ואולי ר' שמעון סבר דמע"ש כיון שחלה עליו קדושת מע"ש כשהוא בזית הרי היה עומד לאכילה ואחר זה כשעשה ממנו שמן וסך בו הרי הוי הורדה לקדושה וכמו דאיתא בפרק י"א דתרומות דאין משנין פירות מברייתן לבד יין ושמן מזתים וענבים, וכיון שסך בהשמן הוי הורדה לקדושה של מע"ש, וזה נכון מה שלא שייך בלקוח בכסף מע"ש שלקח שמן לסיכה ובזה מודה ר"ש ולא פליג על משנה דלעיל, ודבר זה למדתי מתורתו של השנו"א להגר"א ז"ל. ואם נאמר דסיכה הוי בכלל אכילה דבר תורה צ"ע מנ"ל דסיכה אסור בשמן קודש טהור, ואם נאמר דמה"ת סיכה לא הוי בכלל אכילה רק לענין שלא יהא מקרי שמאבדין תרומה ועוברין משום משמרת תרומתי ע"ז איתרבאי דסיכה אינה הורדה בדבר העומד לכך כמו שמן, הוי א"ש דגבי קודש אכילה כתיבא אבל אם נאמר דסיכה כאכילה מה"ת צ"ע. ואולי משום דמאשי ד' מותר האשים זכי רחמנא לכהנים ולא אשכחן גבי מזבח רק אכילה ושתיה בלבד (מנחות דף כ') לא סיכה, לכן גם כהנים לא זכו לסיכה וצ"ע. ואם נאמר דאיתרבאי סיכה כשתיה והוה בכלל אכילה אבל אימת דוקא במידי דקום ועשה כמו אכילת תרומה ואכילת מע"ש דהוי קום ועשה לאכול מתקיימא גם ע"י סיכה, אבל לגבי אסורים לעבור בל"ת אינן כשתיה וכמו דאמר בירושלמי הוי מצינן לפרש דברי הירושלמי שמקורו במע"ש פ"ב ונשנה בהשמטת ראשו בשבת פרק רע"ק ה"ד, ואינו מחוור וא"ת מחוור ילקו עליו חוץ לחומה כו' מנין שהוא מחוור בעשה כו' איזה דבר שהוא מותר לחי ואסור למת הוי אומר זו סיכה, דפירושו דאע"ג דלענין איסור חוץ לחומה ולענין יוה"כ ולגבי תרומה לזר אינו כשתיה מן התורה, בכ"ז לקיים מ"ע של אכילה הוא מחוור דרחמנא חשבתו כשתיה ממש מדשריא מע"ש בסיכה אע"ג דאכילה כתיבה בה, וזה נכון. אמנם מסתברא לפי מה דמוכח מירושלמי דסיכה אינו כשתיה בכל מקום דכתיב אכילה רק מידי דמותר בכל דבר רק שאסור לכלותו ולאבדו כמו תרומה ומע"ש דכתיב בהו משמרת תרומתי לזה איתרבאי דסיכה כשתיה. ונראה דכיון דמה"ת אין סיכה כשתיה לענין ל"ת וא"כ שמן של תרומה טמאה מותר בסיכה מה"ת תו יהא אסור מה"ת להדליק בו את

הנר כיון דלענין משמרת תרומתי חשיבה הניית סיכה כשתיה ממש, א"כ הוי כמדליק את הנר בשמן טהור דהא מאבד מידי דחזי לסיכה, ורק השתא דגזרו חכמים לאוסרו בסיכה ואסמכו אקרא דסיכה כשתיה ותו אינו ראוי לסיכה תו שריא להדלקה מה"ת כיון דאינו עומד אלא לשריפה תו לא עבר על משמרת תרומתי:

ובזה פרשתי מכבר לשון הגמרא דבמה מדליקין אמר רב כשם שמצוה לשרוף הקדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף התרומה שנטמאת, פירוש מדבריהם דלסיכה אסור דמדברי סופרים הוי סיכה כשתיה דשריא סיכה בשמן מן התורה כזילוף ביין יעוין תוס' פ"ק דפסחים בסופו, וכיון דלענין חשיבות חשוב סיכה כשתייה אסור להדליק בו הנר ורק כיון דהשתא אמרו חכמים דאסור בסיכה ואינו עומד אלא לשריפה תו אמרה תורה בשעת ביעורה תהני ממנה ולכן מותר להדליק בו הנר בשמן של תרומה שנטמאת ודוק. ובירושלמי בכורים פ"ב ה"א מפרש מקרא דלך נתתיו למשחה לסיכה יעו"ש ומפרש שם דלהדליק בשמן של מע"ש שנטמא לא צריך קרא לאסור כיון דיכול לפדותו ורק בלקוח בכסף מעשר שנטמא דלר"י לא יפדה ואפ"ה אסור בהבערה ולכן יליף בכורים שנטמאו מיניה דאסור לבער מהן בטומאה אע"ג דאין להם פדיון יעו"ש, והענין מעומעם וצ"ב עוד. ודע דבהך דאין סכין מעשר שני יש לרבינו פירוש חדש לקמן הלכה כ"א ולא זכר דמעשר שני שנטמא מותר לסוכו ויש להאריך בזה ויעוין בנמוקי רמב"ן על התורה ואכמ"ל:

הלכה יב

כל שמותר לזרים לאוכלו בתרומה כך מותר במע"ש לאוכלו בתורת חולין.

נ"ב כוון למה שחשב בפי"א מהלכות תרומות בהלכות י' י"א י"ב י"ג קניבת רק וקליפי פולין כו' וגרעיני אתרוג והסובין ישנות והרקבניות בזמן שהעלו אבק שמותרין בתרומה לזרים מותרין למע"ש דחד דינא אית להו כדאמרינן בתוספתא תרומות פ"י [והביאה רבינו פ"ו ממעשרות ה"א עיי"ש] ז"ל כשם שאסורות לאכול בתרומה כך אסורות בטבל כו' ובמע"ש והקדש שלא נפדו אבל בשמרים דינן חלוק דתרומה חמור ממע"ש דבתרומה שני אסור ובמע"ש שני מותר ובהקדש גם שלישי אסור ודוק:

הלכה יד

עיסה של מע"ש שאפאה והשביחה כו'.

שיטת רבינו כדברי ר' יוסי בתוספתא סוף פ"ק, זה הכלל כל המותיר במדת שבחו ניכר השבח לפי חשבון לא הותיר במדת שבחו ניכר השבח לשני ובעי שיהי' שניהם ניכר שבחו והותיר במדת שבחו, וז"ל בפהמ"ש ואמרו כל ששבחו ניכר הוא שיוסיף אותו הדבר שהשביח במשקל המעשר וכמותו [כר' יוחנן] לא שיראה שם החולין באיכות

המעשר בלבד עכ"ל, ודייק לשון בלבד שבאמת צריך שיהי' שניהם הן בכמות יהא נראה וזה הותיר במדה דאמר ר"י, וגם שיהא מורגש טעמו באיכותו כמו טעם דבש ותבלין וכיו"ב, וזה שאמר בירושלמי מתני' פליגי על ר' יוחנן עיסה של מע"ש שאפאה פת השבח לשני, וסתם עיסה הלא תפחה באפייה וניכר מדת שבחו פתר לה בשאין טעם שבחו ניכר שבעינן שיהיו שניהן הן מורגש בטעם ובאפיה אינו מורגש הדבר המעורב בטעמו וגם יהא הותיר במדה, ולפלא שלא נזכר בירושלמי דברי ר"י ודוק:

והנה בירושלמי הגירסא מחוור כמו שהוא לפנינו, ז"ל מתניתא פליגא על רשב"ל תבשיל של מע"ש שתבלו בתבלין של חולין השבח לשני פתר לה בשאין טעם שבחו ניכר, והדתני תבשיל של חולין שתיבלו בתבלין של מע"ש לא יצא מע"ש מידי פדיונו ופירושו שהמעשר הוא התבלין נפדה כשיעור שבח שהשביח התבשיל, ע"ד דריו"ח והיא שיהא שם הותיר מידה ע"ד דר"ל כו' שבחו ניכר, פירוש דאם לא הותיר מידה או אין טעם שבחו ניכר הרי אילו היה התבשיל של מעשר והתבלין של חולין לא היה נחשב לחשבון החולין כלל א"כ הוא הדין להיפוך שהתבשיל של חולין והתבלין הוא מעשר אף שאוסר התבשיל מלאוכלו בתורת חולין כדין כל המתבל מכל מקום זכות ממון אין כאן למעשר שיחול עליו פדיון המעשר ויתפוס ממונו והוי כאין בו שוה פרוטה שאינו תופס פדיונו ועל כרחין דמיירי שטעם שבחו ניכר דאז זכות ממון יש להמעשר ותופס פדיונו, והר"ש גריס כמו שהוא בתוספתא לפנינו ומסתמא מיירי בשאין שבחו ניכר ודוק היטב:

הלכה יז

לפיכך אינו נקנה במתנה כו'.

וכן לקמן פ"ט ה"ב דייק אינו נקנה במתנה וטעמא דודאי רשאי ליתנו במתנה כמפורש במשנה אבל נותנין זה לזה מתנת חנם רק שמע"ש וכ"ר ממון גבוה הוי לפיכך אינם נקנים במתנה וכי יהיב לחבירו עדיין אינו של האיש המקבל לכן אם פדהו אינו מוסיף חומש דלאו שלו הוי אבל זכות לאוכלו דיהיב הנותן לו רשותו לאכלו והוי שלו כי יהיב לפומיה לאכול והוי כמו שאמרו גבי פועל משל שמים הוא אוכל יעו"ש, ועדיפא מיניה דמצי יהיב זכותו לאכול גם לבני ביתו אבל רק הזכות שמרשהו לאכול אבל דין ממון לית ליה ביה ולא מצי קני המתנה והוי כמזמינו לאכול, וזה שדייק רבינו אינו נקנה במתנה אבל ניתן במתנה שאוכלי המקבל ברשות הנותן ופשוט.(נ"ב. ולפ"ז יש לחקור אם בכור נוטל פי שנים במעשר שני ואכמ"ל. וא"ש מה דאמר לקמן פרק ד' הלכה ד' מבכורים ונותן המעשרות שלהן לכהנים ועיי' הגהות הב"ח בגמ' שם.):

הלכה כד

לפיכך אנו אומרים כו'.

כוון דלא כהתוספתא דפ"ק פ"י דמחייבתו בכפל דאתיא כמ"ד מעשר ממון הדיוט הוי, ועיין מש"כ פ"ב מגניבה:

פרק ה

הלכה א

בין שניתן לו בטבלו מתנה כו'.

הכס"מ (פ"ג הי"ז) תמה על דעת רבינו שפסק דמעשר ממון גבוה ואינו נותן במתנה רק כשהוא בטבלו הא קיי"ל מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין. ולענ"ד לק"מ, דהא קיי"ל במע"ש כת"ק דר"י בפ"ג דמע"ש מ"ו פירות שנגמרו מלאכתן ועברו בתוך ירושלים יחזיר מע"ש שלהם ויאכל בירושלים דכהורמו דמיין ושלא נגמרה מלאכתן כו' ב"ה אומרים יפדה ויאכל בכל מקום דלא קלטוהו מחיצות דלאו כהורמו דמיין, וכן כתב רבינו פ"ו דמעשר הכ"א ישראל שירש טבל ממורח מאבי אמו כהן כו' הרי אלו שלו שהמתנות הראויות לתרום כמי שהורמו דמיין אעפ"י שלא הורמו [והטעה"מ לא ראה כל הנ"ל] הרי דוקא ממורח, וכן הוא בבכורות בגמרא, משום דכל זמן שלא נגמרה מלאכתן בודאי פטורים ומותרין באכילת עראי לכן לאו כמי שהורמו דמיין, א"כ קודם שנתמרחו ודאי לאו כמי שהורמו דמיין לב"ה והא דאמר בגמ' וקסבר לאו כמי שהורמו דמיין היינו דלא כב"ש דסברי אף קודם מירוח דכמי שהורמו דמיין, ולאחר מירוח נ"ל ברור דלשיטת רבינו פ"ב דמעשר ה"ב דלקוח לאחר מירוח פטור ממעשר א"כ מאי תאמר במתנה דאסור ליתן טבל הלא אם יתן יפטר ממעשר ושוב לא קאים להרמה, ושמא תאמר נימא אפכא דכמי שהורמו דמיין ואינו יכול ליתן ושוב קאים להרמה, לא כן ופוק חזי דגנב לאחר שנתייאשו הבעלים יכול להקדיש ולתרום משום דהוי יאוש ושינוי השם, והקשה רשב"א כיון דלא חל א"כ ליכא שינוי השם ותירץ דשניהן באין בב"א, א"כ ה"נ ההפקעה מחיוב מעשר והמתנה באין כאחד, אבל מה נאמר דסוף סוף חייב במעשר מדרבנן, ז"א דמעשר המחוייב מדרבנן בודאי לאו כמי שהורמו דמיין [עיין מכות (דף י"ט) ובמה שכתבתי בהלכות עדות פי"א ה"ו בדוגמאות כאלה לענין דברי סופרים]. אולם בטבל בזמן הזה או בעציץ נקוב וכיו"ב בודאי אם ירש מאבי אמו כהן שפיר פטור ממעשר דהא כיון דאילו היה חיוב דאורייתא זכה בהן אבי אמו כהן ולא חייבו חכמים טפי מדאורייתא וכאן מדאורייתא כבר זכה בהן בדרבנן נמי פטור אבל

ליתן מתנה בודאי רשאי דלגבי זה בדרבנן לאו כמי שהורמו דמיין וחיוב דאורייתא פקע דהא ניתן במתנה ודוק:

פרק ז

הלכה ב

זה חומר בלקוח בכסף מעשר מפירות מעשר כו'.

כוון רבינו בזה הלשון לדברי הגמ' בזבחים (דף מ"ט) כלום מצאנו טפל חמור על העיקר א"ל והרי מעשר דהוא נפדה ואילו לקוח בכ"מ אינו נפדה דתנן הלקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה נטמא אין לא נטמא לא וכגירסת תוס', ומש"כ ואם נטמא בולד הטומאה כו' ויאכלו בירושלים למד מירושלמי מע"ש פ"ג ה"ה, ר' יונה בעי אף ללוקח כן, ונראה להגיה אף ללקוח כן, ופירושו דבמשנה דלקמן איתא תאמרו בלקוח בכסף מעשר שאינו נפדה טהור ברחוק מקום וא"כ אם נטמא אח"כ מי מחלקינן דבולד הטומאה לא נאכל בחוץ רק בירושלים דמה"ת טהור ואין לו פדייה ובאב הטומאה יפדה ויאכל בחוץ, ולב"ש אף באב הטומאה לא נאכל בחוץ דיאמרו ראינו לקוח בכ"מ שנאכל בחוץ וע"ז אמר ר' מנא הואיל ומחיצות תופסות והלקוח תופס [דלקוח אין לו פדיון כאילו נכנס לירושלים] כשם שנאמר במחיצה כך נאמר בלקוח היינו ההבדל בין נטמא באב הטומאה לנטמא בולד הטומאה, וז"ב, ועיין בתוס' פסחים (דף ל"ח) ובזבחים (דף מ"ט) ודוק:

הלכה ג

אין נלקח בכסף מעשר כו'.

אמרתי להעתיק מה שכתבתי בחידושי לחולין (דף כ"א) בגמ' ר' ישמעאל אומר כמשפט חטאת העוף כו' עיי"ש.

הנה רש"י ותוס' נדחקו להבין טעמא מהיכא מפקי הך דבא מן החולין. ובהגהות יפה עינים כתב להעיר דלר' ישמעאל דסבר בירושלמי דעירובין דדוקא וולדי ולדות הארץ נקחין בכסף מעשר ובבבלי שם אמרינן דלהאי מ"ד אינן נקחין עופות דמן הרקק נבראו, וא"כ עופות אינן נקחין בכס"מ ולא צריך קרא. ונראה עפ"י מש"כ בתוס' פרק השוכר את הפועל (דף ס"ב) דהא דממעט דבר דלאו פרי מפרי ולאו גדולי קרקע זה דוקא היכי שלוקחן בכס"מ שיהא קדושת מעשר חלה על דבר הניקח והמעות יצאו לחולין אבל היכי שלוקחן באופן שהמעשר יהא נשאר בקדושתו אצל הלוקחן זה המוכר ובשביל זה לוקח מאתו דברים אחרים בזה לא ממעטינן מקראי כן פירש רבינו יהודה עיי"ש, ולפ"ז א"ש דאם לוקח עופות בכסף מעשר שיהא נשאר הכסף בקדושתו אצל המוכר בזה

מצי לקנות עופות וע"ז בעי קרא למעטן דמן החולין דוקא מביא ולא עבור כסף מעשר דילפינן מפרו של אהרן דכתיב ושחט אהרן את פר החטאת אשר לו מאשר לו ולא משל מעשר דאשר לו דריש כמו מאשר לו וא"כ אף באופן זה אינו רשאי להביא שיהא המעות בקדושתן, וכן ר' אליעזר יליף במנחות מפסח מצרים דאינו בא ממעשר דעדן לא היה מעשר ג"כ שבאופן זה אינו בא רק מן החולין ודוק:

אך על התוספות עדיין צע"ק דהקשו הא עולות אינן נקחין בכסף מעשר דבעי ואכלת פרט לעולה שאינה נאכלת ולפ"ז לק"מ דהא דממעט עולה היינו שיהא המעשר יוצא לחולין ובזה יקח לעולה אבל היכי שהמעשר ישאר בקדושתו אצל הלוקחן ועבור זה נותן לו עולה הלא לא גרע ממלבושין וכיו"ב דשרי לקנות לחי דומיא דמת. ועוד קשה הא כיון דממעטינן מאשר לו מע"ש על כרחין דסבר דמעשר ממון גבוה הוא דאי ממון הדיוט הלא אשר לו מיקרי וכיון דסבר דממון גבוה הוא הלא לא מצי לתת המעשר לאיש באופן שישאר קדושת מעשר עליו ביד המקבלו ויקח ממנו עבור זה דבר שאינו ניקח בכס"מ, דגדולה מזו מצאנו בקדושין (דף נ"ד) דלתת במתנה לא מצי יהיב מע"ש למ"ד ממון גבוה, בשלמא ליקח דבר שחלה עליו קדושת מעשר זכות זכתה לו תורה לאכול משל גבוה ולקנות דבר הנאכל בכל אשר תאוה נפשו אבל לקנות דבר שאינו חל על החליפין קדושת מעשר מי מצי הלא אף במתנה לא מצי יהיב ופשוט. ודברי רבנן בתוס' ב"מ (דף נ"ג) ד"ה והן נכסי כהן בחד תירוץ שכתבו דלר"מ דממון גבוה ג"כ שרי לקנות מלבושין תמוה, דאם באופן דישאר המעשר בקדושתו בכ"מ שהוא הלא לא מצי דלא גרע ממתנה [ואולי גלי קרא דלחי דומיא דמת דבכה"ג שרי וזכיא ליה רחמנא כיון שנהנה מתמורתו וזה צ"ע דאטו בשביל הנאתו מהמלבושין שהן חולין יהא זכי לי' רחמנא לתת המע"ש מידי דאפילו במתנה לא מצי יהיב ויעוין פסחים (דף צ') לקנות בו חלוק שנאמר החייהו משה ולא דמי ועיין בקדושין (דף נ"ו) תד"ה אבל במתכוין להוציא כו' אלא המעות יהי' בקדושה כו' יעו"ש דזה לרבי יהודה דמע"ש ממון הדיוט והוי מכר] ואם לומר שיהא חל קדושת מעשר על המלבושים זה איתמעט מקרא דדוקא פרי מפרי וצ"ע, ויעויין תוס' יבמות (דף ע"ג) דכתבו בפשיטות דלר"מ דאמר ממון גבוה לא מצי לקנות מלבושים וזה עיקר. נחזור לדברינו דקשה למה נדחקו תוס' הלא פשוט לר' ישמעאל דעופות אינן נקחין דבעי וולדי הארץ:

והנראה לנו דבירושלמי פ"ג דמע"ש ה"ב אמר שלמים שלקחן בכס"מ פקע מהן קדושת מעשר ולהכי כי הוממו סבר דאינו מוסיף המקדיש רק חומש אחד לא שני חומשין, וכן פסק רבינו לקמן הי"ח דפקע מהן קדושת מע"ש. א"כ א"ש דכל הנך דממעטינן מידי

דלאו פרי מפרי זה דוקא באופן שיהא חלה קדושת מע"ש על דבר הניקח לכן בעי פרי מפרי וגדולי קרקע או וולדות הארץ, אבל לשלמים שיהא חל קדושת שלמים ויפקע מהן קדושת מעשר ע"ז לא בעי כל הנך תנאים כיון דקדושת מע"ש נפקע ונתבטל לגמרי לא על המעות לא על דבר הניקח לכן הוה"ד גם עופות הו"א דנקחין לחטאת ועיין בפירוש הר"ש על המשנה סוף מע"ש בנידון ליקח מלבושין יעו"ש ודוק:

אולם ליישב קושיית רש"י ותוס' דמהיכן ילפי ר' ישמעאל וראב"ש הך דמן החולין וביום ובידו הימנית נראה דנפקא להו מחטאת העוף בהיקשא דכמשפט חטאת העוף, ואי דחטאת העוף גופיה בהיקישא אתי מדאיתקרי חטאת ובקדשים אין למדין למד מן הלמד, ז"א כיון דיליף ענין הלמד מחטאת העוף דבר הכתוב בגופיה זה מול עורף או כשהוא אחוז הראש בגוף מזה, למד נמי מחטאת העוף דבר הלמד מחטאת בהיקשא ובכה"ג למדין, ואע"ג דר' ישמעאל בסוף פרק איזהו מקומן גם דבר הלמד ממנו ודבר אחר סבר דאין למדין בהא גמר וכמו דפרש"י על הא דאמר חוץ מבפנים בחדא זימנא גמר דכיון דהוצרך ללמוד ממנו דבר המפורש בו למד הכל בבת אחת ויעוין בתוס' יומא (דף נ"ד) ד"ה חוץ מבפנים כו' דדוקא מה דהוי חד ענינא יעו"ש. ונראה דגם הכא הוי חד ענינא וכמו שנבאר בס"ד. דבפ"ג דמע"ש תנן אין לוקחין תרומה בכסף מעשר מפני שממעט אכילתה אמר כו' מה אם הקיל בזבחי שלמים שהוא מביאן לידי פיגול כו' לא נקל בתרומה אמרו לו מה אם הקיל בזבחי שלמים שהן מותרין לזרים. ובתוספתא תנינא ע"ז אמר להם ר"ש והלא שלמים יש בהן משום חזה ושוק שהן אסורים לזרים, וצריך מובן דלמה לא אמר שכן איכא אימורים אך באמת אימורים לא חזי לאכילה שהן חלב רק קונה אותן דבעי למיכל בשרא והוי כיין שניקח אגב קנקנו וצאן אגב גיזתה כו' דמרבה בפרק בכל מערבין מקראי, אמנם הלא איכא יותרת הכבד ושתי כליות. אולם באמת מאימורים לא קשה שהרי האימורים מתירין את הבשר לאכול לבעלים שכל זמן דלא מקטירי אימורים לא מתאכיל בשר ואף חלק הבעלים כדמוכח פסחים (דף ע"ח) גבי שלמים [ויעוין תוס' זבחים (דף מ"ג) ד"ה והלבונה] דאמר ומה אימורים דכי איתנהו מעכבי יעו"ש והוי כמו יין שמינטרי אגב קנקן, אבל חזה ושוק הלא אינן מעכבין אכילת בשר לבעלים, ורבנן סברי דכיון דחד גופא הוי וכדאמר בעור (בריש פרק בכל מערבין) ועוד דכל כמה דכהנים לא אכלי בשר בעלים לא מתכפרי דואכלו אשר כופר בהם כתיב כדאמר בפרק תמיד נשחט לא חיישי ונקנין אגב בהמה אע"ג דאין בהם אכילה. [ומתוספתא דא מוכח דלא כמוש"כ הכס"מ בשיטת רבינו פ"ו מפסוהמ"ק ה"י דלקצת הקרבן דממעט אכילתו לא חייש ויש לחלק בין מע"ש לקרבן ועיין] וחזינא

דפלפלו ר"ש ורבנן בהא דנקנין שלמים וממעט אכילתן ועיין ירושלמי לענין לקח בהמה לבשר תאוה וילדה בכור אם קרבו האימורים דמפקע אכילתן יעו"ש בפ"א ה"ב, אבל דא ברור דבין לר"ש בין לרבנן התירה תורה ליקח בהמה לשלמים אע"ג דממעט אכילתן משום דע"י קדושתן ממעט באכילתן דמיקדשי טפי מקדושת מע"ש ואסורים לישראל מפני זרות. וכיון שכן א"ש, דנתבונן דתוס' הקשו למה לי קרא דעולה אינו ניקח אלא מן החולין הא בספרי ממעט נדבה עולה משום דליכא בה אכילת אדם. ונראה דכאן חייבה התורה להביא חטאת ועוף תחת חטאת בהמה וזה כמו שכתב הראב"ע דתחת האימורים של חטאת בהמה חייבתו תורה לעני להביא עולת העוף דבחטאת העוף ליכא מידי דהקרבה דכולה לכהנים וכיון שכן המה ביחד כמו קרבן בהמה דאיכא ביה אימורים ואכילת אדם לכן סלקא אדעתין דשניהם ביחד מביא העולה אף מן המעשר, דשניהם יחד הוי כמו קרבן שלמים דאיכא בהו אכילת אדם ואכילת מזבח באימורים ביותרת הכבד ושתי כליות דמותרין לאדם ולגבוה סלקי ואליה בכבש דלגבוה, וע"ז מיבעי לן קרא הכא [וכפי הנראה משו"ה תני תנא ביום דאע"ג דביום צוותו כתיב סד"א כיון דנגד האימורים דבחטאת בהמה מביא העוף והקטרת אימורים כשרה בלילה סד"א דעולת העוף כשרה בלילה, (נ"ב. אח"ז ראיתי בשו"ת רשב"א סי' רע"ו מה שנשאל על לשון הגמ' בחולין ההוא מביום צוותו נפקא. סד"א הני מילי חטאת העוף אבל עולת העוף אימא לא קמ"ל ותמהו וכתב דגירסא משובשת היא יעוי"ש ולפי מה שפירשנו היא נוסחא דווקנית ושמחתי מאד שהנחני ה' בדרך אמת והפירוש הוא בעולת העוף הבאה עם החטאת כמוש"כ דאתי תחת האימורים של חטאת בהמה וסד"א דהוי כמו הקטרת אימורים דכשרה בלילה קמ"ל.) ואפ"ה לא ניחא לגמרא משום דכיון דבעי בה עבודה דמעכבא תחלת עבודה אכולהו כייל רחמנא בקרא דזאת התורה לעולה משא"כ לענין הבאה ממעשר דגבי מעשר כתיב ואכלת פרט לעולה סד"א שיביא מן המעשר דהוי כמו אימורים דלא קפיד בהו בבהמה ודוק] וכיון שכן השתא דממול עורף ג"כ הכא ונמצא דאסורה לפ"ז משום נבילה דכיון דלא אשתראי לזר אסורה משום נבילה וכדאמר פרק ד' אחין (דף ל"ב) דזר שאכל מליקה לוקה משום נבילה, והעדר אכילה לזר הוא משום איסור נבילה בלא מעלת הקדושה כיון שמולק ממול עורף [דבל"ז אולי סבר אין שחיטה לעוף מה"ת או מוליך ומביא כשר במליקה] א"כ שפיר אסור למעט אכילתו בכה"ג מן המעשר שני שניתן לאכילה ולכן מביא מן החולין והוי חד ענינא ודוק היטב בכל מש"כ בזה:

הלכה ד

לפיכך כו' כמהים ופטריות כו'.

נ"ב, ודגים לכו"ע אינן נקחין, וחגבים פליגי תנאי בגמרא שם וצ"ע שהשמיט רבינו זה, ומקורו של רבינו בתו"כ פ"א פסקא א' וירושלמי ריש פרק בכל מערבין ועיין ביאורי הגר"א או"ח סימן שפ"ו ובפרי חדש יו"ד סימן פ"ד ודוק:

הלכה יג

אין לוקחין פירות שביעית בכסף מעשר לפי שהוא חייב לבער כו'.

הנה בבלי זבחים (דף ע"ה) מייתי תנא שביעית אין לוקחין בדמיה תרומה מפני שממעטין באכילתה ושקיל וטרי אם ר' שמעון דסבר מביאין קדשים לבית הפסול פליג עליה או לא והיא תוספתא ערוכה בשביעית פ"ו [ושם איתא ר"ש מתיר ולפני הגמרא שלנו לא היה הגירסא כן] ורבינו השמיטה ובעי טעמא. והנה כבר נתעוררו התוס' שם דא"כ יהא אסור לחמץ תרומה קודם הפסח שכן ממעט באכילתה שצריך לבער קודם הפסח, וכן יהא קשה על מע"ש שלא יקח עיסה של מעשר לחמצה קודם הפסח ועיין מה שתירצו שם. ולדעתי נראה גדר נכון בזה דאימת אמרו חכמים אין מביאין קדשים לבית הפסול דוקא במקום שקונה או מערב ענין שלא יכול להיות בהנך קדשים וכמו קדשים בקדשים נאכלין ביום אחד עם נאכלין לשני ימים וכיו"ב שמזה הקרבן לא מצי להיות זה הקרבן כמו משלמים אשם שמותר שלמים לשלמים, וכן ליקח תרומה בכסף מעשר שמעשר אינו חייב בתרומה ותרומה לא יוכל להיות מעשר, אבל לחמץ תרומה ומע"ש שאם היה עיסה חמוצה שלא הפריש עדיין תרומה ומעשר ממנה הלא צריך להפריש מן העיסה החמוצה תרומה ומע"ש, וכיון דחיוב התרומה ומע"ש בא בעודנה עיסה חמוצה לכן הוה"ד לא גזרו חכמים ומצי לחמץ עיסה של מע"ש ותרומה קודם הפסח, ולכן אין לוקחין שביעית בכסף מעשר מפני שפירות שביעית לא מצאנו בהן מעשר וכן תרומה לכן אין לוקחין וזה נכון. אמנם לפ"ז יתכן דתרומה לוקחין בדמי שביעית דהגם דלא מצאנו שפירות שביעית יהיו תרומה אבל מצאנו עיסת שביעית חייבת בחלה [סוף פ"ק דבכורות] וחלה מצטרפת לתרומה להתחייב משום זרות ולכל מילי משום דתרומה מקריא [ערלה פ"ב] א"כ מצאנו שיהא קדוש בקדושת חלה בעיסת שביעית א"כ כמו שלוקחין חלה בדמי שביעית כן לוקחין תרומה דחדא קדושה ושוים לכל מילי בקדושתן ואיך יגזרו חכמים על תרומה. וצ"ל דהברייתא אזלא כפי מה דסברי תנאי ואמוראי טובא דחלה בזה"ז דרבנן ותרומה דבר תורה כדאמר פ"ב דכתובות ובכ"מ, אבל לשיטת רבינו דסבר דתרומה בזה"ז דרבנן כמו חלה דגם בתרומה בעי ביאת כולכם כמוש"כ סוף פ"א

מתרומות א"כ כמו דלא גזרו בחלה כן לא גזרו בתרומה ודוק:

אמנם נראה בפשוט יותר, דעל משנה דאין לוקחין תרומה בכסף מעשר שני איתא בירושלמי תנא שלא יבואו לידי פסול א"ר יונה שיפסול בטבו"י לאוכלו אי אתה יכול כו' לפדותו אין אתה יכול שהוא טהור ד"ת כו' ועיין שנות אליהו, ומוכח דאם הוי יכול לפדות כסף מעשר מקדושתו לא הוי חייש דאם יטמא בטבו"י יפדנו, א"כ צ"ע אמאי אין לוקחין בדמי שביעית תרומה הא לכשיגיע הביעור יפדנו ויתפוס קדושת שביעית על מילי אוחרי דשביעית אחרון אחרון נתפס וגם משום שביעית שמא יטמא בטבו"י ג"כ יפדנו, וגדולה מזו כתב רבינו בשם הירושלמי דלבשל מעט מעט ירק שביעית בשמן תרומה ולאכלו מיד מותר דיאכלנו קודם הביעור דלא גזרינן וצ"ע. לכן מפרש רבינו דברייתא דא סברא כהך ברייתא דסברה בסוכה (דף מ"א) גבי מי שיש לו סלע של שביעית וביקש ליקח בו חלוק כו' [אשר באמת הובאה שם בתוספתא לפנינו באותו פרק] דרק דרך מקח מתחלל לא דרך חילול וא"כ כשיגיע הביעור אין בידו להפקיע ממנו קדושת שביעית דתלוי אם אחר יקחנה מידו לכן אין לוקחין תרומה בדמי שביעית, אבל רבינו פסק כר' יוחנן וכאידך ברייתא אחד שביעית מתחללין כו' דפירי שני דדמי לקודש נפדה דרך פדיה שמניח מעות ומחלל בעצמו א"כ כשיגיע הביעור או כשיפסול בטבו"י יפדנו, וכמו דאמר בירושלמי לפדותו אי אתה יכול דמפורש דאם הוי יכול לפדותו לא הוי חייש שמא יביאו לידי פסול וה"נ מצי לפדותו כמו שפסק רבינו פ"ו דשביעית, ולכן שפיר לוקחין תרומה בדמי שביעית אבל בכסף מעשר אין לוקחין שביעית עצמה דפירי עצמה של שביעית לעולם אסור ואין לה פדיון וזה נכון:

פרק ח

הלכה ז

הלוקח פירות בסלע של כסף מעשר כו'.

ראה בהלכה ח' הסמוכה, ולדעתי יש להפך הגירסא וכצ"ל ומשך הפירות כו' ועמדו בשתים פ"ז מפריש עליהם סלע בלבד והשכר למעשר, ובהלכה ח' משך פירות בשתי סלעים ולא הספיק ליתן המעות עד שהוזלו הפירות ועמדו בסלע אינו מפריש עליהם ממעות מע"ש אלא סלע אחת "שנאמר ונתן הכסף וקם לו בנתינת הכסף קונה" ומוסיף עליהם סלע שניה מן החולין ונותן למוכר, כצ"ל בדברי רבינו, והפירוש דהפדיה רק בכסף לא כרשב"ג דמשיכתו זה פדיונו ונותן לו שני סלעים מעשר על הפירות לזה כתב רבינו דהפדייה בנתינת הכסף וכעת אינו שוה רק סלע אחד לכן רק סלע אחד של מע"ש

נותן לו ודוק:

ולפי מה שהביא רבינו לעיל פ"ה ה"ו דפודה מעשר יתר על דמיו לא נתפסה התוספות למעשר והוא מן הירושלמי (יעוין מש"כ בהל' ערכין), יפה תמה בהשגות דמשך בסלע והוקרו בשתים מה נעשה במעשר הלא אכתי לא יצא הסלע מעשר מקדושתו ולא חלה הקדושה עדיין על הפירות ואטו הוא אפוטרופוס של מעשר דיהי' ידו כיד מעשר שנאמר שקנה עבורו של מעשר וא"כ כשמפריש אין כאן להפריש רק בסלע אחד והפירות בסלע שניה הם אינם למעשר רק של לוקח דאיך יוכל להתפיס בקדושת מעשר דהוי כמעשר שפדאו יותר מדמיו ועיין כס"מ, והנה בירושלמי פ"א הא אשכחן שפורעין חוב מדמיו דתנינן תמן משך הימנו מעשר בסלע לא הספיק לפדותו עד שעמדו בשתיים א"ר יסא שניא היא שמשעה ראשונה מעשר חייב לו אילו חייב הי' לו ונתן מעשר יאות יעו"ש והך דאין פורעין חוב ע"כ שלא בתורת פדיה דעל מלוה אינו נפדה וכן כל הך משנה דאין פורעין ואין מוכרין ואין ממשכנין היינו שישאר המעשר בקדושתו ביד הלוקחו וכמו שפירש הר"ש כאן יעו"ש וברע"ב, וא"כ לפירוש רבינו תמוה קושיית הירושלמי כאן דבסלע מעשר נפדה:

ונראה לשיטת רבינו דהמקשן היה סבור כיון דמשך ואכתי לא נפדה בזה הסלע של מעשר וא"כ אח"כ כשנותן הסלע אינו בתורת פדייה רק שנותנו למוכר והוא יאכלנו בקדושת מעשר ומשני הגמ' כיון דמעשר חייב לו משעה ראשונה היינו שאמר להמוכר שאינו נותן לו רק סלע של מעשר א"כ כשפורע לו הוי כפודה אותו ביד המוכר. וביאור הסברא כך הוא עפ"י מה שהביא במחנ"א סימן ד' מקנין מעות דאע"ג דמלוה אינו קונה במכר ולא נחשב החוב כמעות בכ"ז בהחליף דמי שור בפרה כיון דהמוכר צריך למעות ומכר לו ע"מ ליקח המעות מיד ואם יתבע המוכר המעות וא"ל הלוקח אין לי עכשיו ליתן חוזר המקח ובטל המקח למפרע נמצא דהוי כאילו המקח עומד עדיין ביד מוכר ועכשיו שא"ל הלוקח אתן לך פרה בדמים הללו נחשב כאילו נתן לו חפצו בכור חטים שלו עכ"ד. וא"כ הכא נמי דאיהו חייב לו מעשר משעה ראשונה שפיר מצי לפדותו בדמי מה שחייב לו דהוי כאילו נוטל הפירות מן המוכר וא"כ שפיר נפדה הסלע של מעשר במה שנותנו להמוכר ודוק. ולפ"ז הוקל לנו מעט התמיה דדמי כאילו המוכר נותן לו עכשיו הפירות ששוים שני סלעים ונוטל מאתו סלע מעשר עבור זה וקונה זה בהסלע של מעשר והוי כמעשר שהשביח, ואפשר לפ"ז דאם היה אחד דחוק למעות והשני הי' לו סלע של מעשר והוזיל אצלו מה ששוה ב' סלעים עבור סלע זה של מע"ש נתפס עליהן קדושת מעשר דדמי מקח הוי לגביה וא"כ הוו כולן דמי מעשר ונתפסין כולן בקדושת

מעשר אף היותר מדמיו ולא דמי לפדאו יתר מדמיו ודוק. ובהשגות והר"ש פירשו לשיטתם דהפירות הן של מע"ש דהירושלמי מביא דפורעין חוב מבבא שניה דמשך בשתים כו' דנותן לו כו' וסלע של מעשר יעו"ש, ובפרק האיש מקדש מפרש תלמודין דהפירות מע"ש ולכן מביא מדפירות מעשר נקנין במשיכה אלמא דממון הדיוט הוי, ורבינו מפרש עפ"י הירושלמי דהפירות חולין וא"ש לפום ההלכה דקיי"ל דממון גבוה הוי ודוק. ודע דבתוספתא שלפנינו הגירסא בהיפוך בדרשב"ג דפדייתו היא משיכתו כמו בהקדש ועל בבא דתוספתא פדאו קאי וז"א גירסת הירושלמי כמוש"ב. ולפירוש רבינו במשך בסלע והוקרו בשתיים דהפירות נתפסין בקדושת מעשר והוי כמו שקנה פירות חולין שוה שתי סלעים בעד סלע מעשר ונעשו שתי הסלעים מעשר וכמוש"ב דהוי כמעשר שהשביח לכן אמר בירושלמי דאינו מוסיף הלוקח חומש רק על סלע שנותן של מעשר בעד הפירות חולין אף שהפירות שווים שתיים בעת הפדיה משום שאינו מחלל רק סלע מעשר לבד ומעשר הוא שהשביח, ולא דמי להך דפרה זו בעשרה סלעים דאם של הקדש אינו שוה רק חמש מוסיף על העשר חומש כמוש"כ רבינו בפ"ז מערכין הי"א יעו"ש משום דתמן שומא שלו להקדש בשוה עשרה שנותן תחתיו פרה בעשר סלעים אבל כאן בעת המשיכה היה בדעתו ליתן שני סלעים של מעשר רק אחרי זה הוזל וקנאו מעשר בסלע מה ששוה שתים. ובהשגות לפי פירושו הבין דוחק הירושלמי ופירש דעל בבא דסיפא קאי והסלע מעשר שני נשאר בקדושתו ביד מוכר, ופירש אם בא לוקח לפדות זה הסלע וזה אינו מסתבר כלל כאשר יבחר המעיין:

הלכה יב

ולא הפסיד כלום.

כוון בזה לפרש דברי ירושלמי שז"ל שהוא אומר לו אבד עלי טבילה אחת, ופירושו שהחבר אוכל חולין בטהרה והפירות בירושלים ואין לך הפסד רק מה שטבלת לחולין ולא הוחזק למעשר וצריך אתה לטבול לשם מעשר ותאכל בלא הערב שמש ואין זה הפסד כלום, וזה שהוסיף רבינו ולא הפסיד כלום לרמז דברי הירושלמי כדרכו:

פרק ט

הלכה ב

ואין פודין אותו במחובר (לקרקע) **כמע"ש והרי הוא ממון גבוה כמעשר**.

עיין כסף משנה בשם שו"ת המיוחסות להרמב"ן ועיין תוס' שם, ובאמת הלך רבינו בשיטת התוספתא וירושלמי דטעמא דאין פודין נטע רבעי במחובר משום דאיתקוש

למע"ש ומע"ש אינו במחובר, וז"ל התוספתא פ"ה דמע"ש, כרם רבעי בש"א אין לו חומש ואין לו ביעור ובה"א יש לו חומש בד"א בשביעית כו' רשב"ג אומר אחד שביעית ואחד שאר שני שבוע כו' בש"א אין פודין אותו ענבים אלא יין ובה"א פודין יין וענבים אבל הכל מודים שאין פודין אותו במחובר לקרקע. ובירושלמי פאה פ"ז ה"ה תני רבי כו' ע"ד דהדין תניא לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימר אין מע"ש בשביעית דכוותיה אין נטע רבעי בשביעית [לכן לב"ש בשביעית אין לנ"ר חומש וביעור] מעתה אל יהא לו קדושה [שלא יהא טעון חילול כלל] קדושתה מאליו למדו קודש הילולים הרי הוא כקדש שקורין עליו ההלל ויהא מותר לאונן [פירוש נטע רבעי בשביעית שאין מע"ש נוהג בשנה זו] תני קדש מגיד שהוא אסור לאונן ויהא חייב בביעור [פירוש בשביעית יהי' נטע רבעי כמו הבכורים שהן חייבין בביעור] בגין דר"ש פוטר בביעור [פירוש לבכורים פוטר ג"כ מן הביעור] ונראה דצ"ל כך קדושתה מאליו למדו קדש הלולים הרי הוא כקדש שקורין עליו ההלל פירוש כבכורים ובכורים נוהגים בשביעית וכדפרש"י בפ' משפטים, ויהא חייב בביעור [כבכורים] בגין דר"ש פוטר בביעור [וסברי כר"ש] ויהא מותר לאונן דר"ש סבר לקמן בבכורים דמותרים לאונן א"כ בשביעית שהן כמו בכורים יהיו מותרים לאונן ומשני תני קדש מגיד שהוא אסור לאונן, ויפדה במחובר לקרקע פירוש בשאר ימות השנה או לב"ה אף דילפי לדינם ממעשר בכ"ז לענין זמן סבר דון מינה ואוקי באתרה שכל זמן שהקדושה נוהג בהן הן כזמן שהקדושה נוהג במע"ש א"ש דאין פודין גם במחובר לקרקע כמו מעשר, אבל לב"ש דסברי דילפינן מינה ומינה לכל מילי ובזמן שאין מע"ש נוהג אין להם דין מע"ש כלל רק דין בכורים א"כ יפדו במחובר לקרקע בשביעית ולא משני מידי, וכן לקמן בהך דתני רשב"ג דסבר דלב"ש לא למדו ממע"ש, כל עיקר הפלפול הזה על כל השנים עיי"ש. והנה מה דלא חש לשנויי הך קושיא דיפדה במחובר לקרקע א"ש, דלקמן ריש פ"ג דבכורים ר"ש אומר אעפ"כ חוזר וקורא בכורים לאחר שיתלשו מן הקרקע, והירושלמי אמר שם ע"ד דר"ש לא קרא שם בתלוש לא קידשו כו' ואין לוקין עליהן חוץ לחומה כו' הרי דלר"ש אף בכורים לא חלה עליהן קדושה רק לאחר שיתלשו וא"כ נ"ר דאיתקוש לבכורים ג"כ אין פודין רק בתלוש וז"ב. הרי מפורש מירושלמי טעם רבינו דמשום דילפינן ממע"ש לכן אין פודין במחובר לקרקע. ובאמת פריך בפ"ה דמע"ש על מאן דאמר כל המתלקט יהא מחולל ויש אדם מחלל במחובר לקרקע ועיין פ"מ שם, ומשום זה כתב רבינו לקמן ה"ז ואומרין כל הנלקט שהרי א"א לפדותו במחובר, שזהו מסוגית ירושלמי פ"ה דמע"ש שם ורבינו הלך בכ"ז בשיטות הירושלמי המבוארות: אולם לפום מה דשקיל וטרי בתלמודין אפשר

דהוה סבר דכל המתלקט קאמר ומצי לפדות במחובר, והא דאמר בתוספתא דאין פודין במחובר הוא דוקא בשביעית משום דהוי כמו הפקר כ"ז שלא זכה בהן אדם ואיך מצי לפדות מילי דהפקירא כמו שאין יכול אדם להקדיש ולהקנות דבר שעדיין לא זכה בה כן לא יכול לחלל, וכמו דמדמה הגמרא דילן פדיון להקנאה דמשו"ה לא הי' אומר כל הנלקט כיון שאינו ברשותו דאינו יכול להקנות כן לא יכול לפדות יעו"ש, אבל בשאר שני שבוע מצי לפדות במחובר וצנועין מיירי בשאר שני שבוע ולמאי דמסיק כל הנלקט מוקי הך דירושלמי כפשטיה:

והא דאין פודין מע"ש במחובר צ"ע, דאי משום דחיובא דמעשר אינו בא רק לאחר מירוח הא במנחות (דף ע') בעי ר' אבוה שבולת שמרחה בכרי ושתלה וקרא עליה שם במחובר מהו כיון דמרחה טבלה כי קרא שם קדשה לה או דילמא כיון דשתלה פקע ליה טבלה מיניה כו' א"כ מצאנו תרומה במחובר לקרקע, ורבינו כתב בפי"א מהלכות תרומות דאם עשאה תרומה קודם שיזרענה דה"ז תרומה ודאית א"כ במעשר שני משכחת בכה"ג וא"כ משכחת דפודין במחובר למע"ש ונ"ר דהקדושה חלה במחובר לקרקע צ"ל דפודין, ואפשר דאיכא בזה טעמי אחריני דכי לא תוכל שאתו וזהו מחמת טומאה ובעי שיהי' באפשרי לקבל טומאה וכיו"ב עוד טעמים ואכמ"ל בזה, ועיין ביאורי הגר"א ליו"ד ודוק בכ"ז:

פרק י

הלכה ד

אבל בחו"ל פטור.

נ"ב בזה ביארתי בהלכות שכנים פ"ד יעו"ש:

הלכה ז

הקדיש ואח"כ נטע פטור מן הערלה נטע ואח"כ הקדיש חייב בערלה.

פירוש שאין ההקדש מוציא מן האילן איסור ערלה שקדם לו וכל הגידולים אסורים בערלה וכיו"ב תמצא לענין כסוי הדם ושילוח הקן בסוף הלכות שחיטה. וברם דברי הירושלמי בהלכה ג' ר' יסא בשם ר' יוחנן שרשים אין בהן ממש אר"ז לר"י בפירוש שמעתתנא מן ר"י או מן שיטתיה דאר"י ותני כן הקדיש ואח"כ נטע פטור מן הערלה נטע ואח"כ הקדיש חייב בערלה ואתון סברין מימר הקדש פטור וזקינה פטור ולא דמיא הקדש ראוי הוא לפדותו ולחייבו אית לך גבי זקנה הואיל וראוי לחשוב ולחייבו בתמיה. והנה שטחיות הירושלמי מורה דא"ל דמכללא ידע דשרשים אין בהן ממש וזה לאו

ראיה ואם כן מאין ידע זה. והפ"מ פירש דלמד דיש בהן ממש מדנטע ואח"כ הקדישו חייב ומלבד דז"א דכולו חיוב אף לשון הירושלמי אינו מורה כן. אולם האמת דחסר עוד בבא בירושלמי והוא בתוספתא לפנינו, הקדישו ואח"כ נטעו ופדאו חייב ומונה משעת נטיעתו [כן הגיה הגר"א] ולזה קאמר דאע"ג דשרשים שקודם הפדייה הן פטור בכ"ז כי פדאו חייב אלמא דשרשין אין בהן ממש, אולם לא דמי דהקדש ראוי היה לפדותו ולחייבו מה שאין כן בשרשים של זקנה שהוא פטור לעולם בכה"ג היוצא מן השרשים פטור וכן אמר ר"ז לעיל בהלכה א' עיי"ש, וכיו"ב אמר בבלי סוטה (דף מ"ג) סברא כזו יעו"ש ודוק:

הלכה יט

בכס"מ ורבינו גירסא אחרת היה לו:

נ"ב וכן הוא במס' ב"מ בסוף בדרבי יהודה ות"ק הוא ר"מ כגירסת רבינו המוכרחת יעו"ש:

פרק יא

הלכה ו

ואם התודה בכל מקום יצא.

נ"ב והוי כמו גלוח נזיר דאם גילח במדינה יצא:

הלכה ז

ולמחר מתודין.

נ"ב דביו"ט אינו קורא שם דאין מפרישין ביו"ט:

הלכה יא

ומזכה להן לבעליהן ע"ג קרקע כו'.

ירושלמי מע"ש פ"ה ה"ד א"ר חנניה יעו"ש. והגירסא הנכונה צ"ל כן א"ר חנניה הדא אמרה שהיה צריך ר"ג לזכות [את רבי] יהושע בפירות המחוברין לקרקע אלו קופתו של ר"ג נתונה לתוך ביתו של ר' יהושע ואומר יזכה למעשר שבה כלום עשה עד [שיסיעם], ופירושו דהירושלמי סבר דמתורת חצר קנאו את המעשרות ולא משום אגב ועיין ב"מ (דף י"א) וקדושין (דף כ"ז), ולכך אמר שהי' ר"ג צריך לזכות את ר' יהושע באותן פירות שהן מונחין על הקרקע דאם זכה לו הני פירות שהן מונחין למעלה בתוך אוצרו אם כן פירות חולין מונחים למטה ומה מהני שהשכיר מקומן לר' יהושע הא הוי כאילו קופה של ר"ג נתונה לבית של ר' יהושע, כלום קני מתורת חצר [דהוי כליו של מוכר ברשות לוקח]

עד שיסיעם שיקח אותם מן הקופה על קרקע הבית, כן הכא איך קני מתורת חצר כיון שמונחים בתוך פירות של ר"ג [ועיין ספרי נשא על קרא ואיש את קדשיו לו יהיו עיי"ש] ועל כרחין דפירות המונחים למטה על הארץ אותן זכה לר"י ב"ח, ובגירסתינו כתוב א"ר וסברו שהוא ר"ת אמר ר' וכן כתוב לפנינו עד שיסיים וכל זה אינו והאמת כמוש"כ: